

Om handarbetets betydelse vid uppfostran.

Palmgren, Karl Edvard,

78 A Br.

National Library
of Sweden

Undervisning
Allm.
(Bn)

OM
HANDARBETETS BETYDELSE
VID UPPFOSTRAN.

FÖREDRAG

HÅLLET I KONGL. VETENSKAPSAKADEMIENS HÖRSAL I STOCKHOLM
DEN 11 FEBRUARI 1880

AF

K. E. PALMGREN,
REKTOR FÖR PRAKTISKA ARBETSSKOLAN I STOCKHOLM.

STOCKHOLM
ISAAC MARCUS' BOKTR.-ARTIBOLAG.
1880.

Kungl. biblioteket

0 0000 000061564

OM
HANDARBETETS BETYDELSE
VID UPPFOSTRAN.

FÖREDRAG

HÄLLET I KONGL. VETENSKAPSAKADEMIENS HÖRSAL I STOCKHOLM
DEN 15 FEBRUARI 1880

AF

K. E. PALMGREN,
REKTOR FÖR PRAKTISKA ARBETSSKOLAN I STOCKHOLM.

STOCKHOLM
ISAAC MARCUS' BOKTR.-AKTIEBOLAG.
1880.

Mina Damer och Herrar!

Icke utan en viss oro är det som jag beträder detta rum. Icke därför som skulle jag känna någon fruktan att öppet uttala de åsichter jag hyser, icke därför, att jag icke lifligt och innerligt är öfvertygad om sanningen och riktigheten af den sak jag vill förfäkta, icke därför, att jag icke lika lifligt och lika innerligt är öfvertygad om att den till slut, förr eller senare, skall segra. Derpå är jag viss, så visst som det sanna och rätta finnes till här på jorden. Nej, intet af detta oroar mig; men jag bäfvar för mitt ämnes ofantliga vikt, för den börda, som vid detta tillfälle, icke alldeles frivilligt blifvit lagd på mina skuldror; jag bäfvar för, att min förmåga är för svag att med tillbörlig kraft, med öfvertygande sanning uppvisa de för hela vårt kroppliga och andeliga lif välgörande frukterna af den uppfostran, jag här vill i korta drag framställa. Men dels den ställning jag i denna fråga sedan många år intagit, dels de uppmaningar jag från flere håll mottagit, att offentligen uttala mina åsichter just vid detta tillfälle, har gjort, att jag låtit alla betänkligheter fara och vill i så stor korthet som möjligt framställa mina tankar om *handarbetets betydelse vid uppfostran*.

Att dessa afvika från vanliga föreställningssättet torde nog vara möjligt; men en god sak förlorar ju ej på att den skärskådas från flere sidor. Jag skall försöka visa att just den mindre slöjden, husslöjden, utgör ett af de yppersta medel Gud oss gifvit till människoslågtets höjande icke blott i intellektuelt och pekuniärt hänseende, utan fast mera i rent sedligt och fysiskt.

För det bristfälliga i detta föredrag anhåller jag på förhand om de ärade närvarandes vänliga öfverseende, väl vetande, att, huru lifligt mitt intresse än är för handarbetets införande såsom uppfostringsmedel, för detta mitt lefnadsmål, min förmåga icke på aflägsset håll motsvarar hvarken ämnets stora vikt eller min vilja.

All uppfostrans mål måste vara, att i fysiskt, moraliskt och intellektuellt afseende bilda gudfruktiga och rätt-skaffens, kraftfulla och insigtsfulla menniskor. Åsigtterna om hvilken af dessa tre, den fysiska, moraliska och intellektuella uppfostran bör ega företrädet, hafva under tidernas lopp vexlat. Under forntiden, då nästan allt berodde på kroppslig kraft och styrka, gick uppfostrans ändamål hufvudsakligen ut på utbildandet af kroppen. En kraftig arm, ett säkert öga behöfdes att föra stridsklubban, pilen och bågen under dessa tider, ett allas krig mot alla.

Kom så kristendomen med sina försonande, mildrande läror, med sitt inre tros- och själslif, lärande, i stället för förra tiders grymma blodshämnd: du skall älska din fiende, och göra väl emot dem, som dig hata. Det var då gifvet, att uppfostran, i stället för att förut nästan uteslutande syssla med kroppen, nu skulle så småningom öfvergå till själsutbildningen. Väl kunde denna öfvergång icke så hastigt försiggå, att kroppen icke ännu alltjemt erhöill sin behöriga vård och ans; men en märkbar förändring se vi dock inträda. Det var ju gifvet, att i samma mån, som själsutvecklingen blef större, i samma mån skulle äfven tanken, förståndsutvecklingen skärpas och stärkas. Uppfostran blef så småningom en intellektuel uppfostran. Denna förändring visar sig temligen snart, bland annat, för att förtsätta bilden, i den tidens krigföring. Vi se krigaren icke nu mera, som i den råa forntiden, hejdlöst kasta sig i stridens tummel, bröst mot bröst, blott förlitande sig på sin styrka. Nej, den tiden var förbi, menniskornas skaplynne blef med denna stigande intellektuella utveckling helt förändradt. De litade numera icke på sin fysiska styrka, sin spänstiga kropp; de använde deremot sin andliga öfverlägsenhet. Kämpandet man mot man försvann så småningom, afståndet mellan de kämpande blef allt längre, man visste nu att bättre skydda sig, list och försåt mot fiende, eller med andra ord beräkande krigskonst infördes. Denna förändring var en följd af att uppfostrans mål så småningom öfvergått från kroppen till själen. Denna öfvergång blef under tidernas lopp så fullständig, att man slutligen alldeles förgat att menniskan hade en kropp, hvilken ock tarfvade skötsel och vård, ja, under denna asketiska tid ansågs kroppen såsom ett rent af syndigt och förderfligt omhölje, hvarifrån man helst, om man så kunnat, skulle velat befria sig. Exempel härpå se vi i dessa tiders grymma

kroppsspåkningar, fastor, vakor och allehanda mer eller mindre svåra pinoredskap för denna så föraktade kropp. Det var reformationen, som såväl i detta som i flere andra afseenden bröt stafven öfver det föråldrade; men det är egentligen först den senare tiden, som så småningom tillkämpar kroppen rätten till existens jemte själen. Först nu börjar man allmännare uppskatta den på romarspråket uttryckta vishetsregeln: *mens sana in corpore sano*, en frisk själ i en frisk kropp. Under hela den förstnämnda tiden kände man så godt som intet annat medel för förståndets och sedlighetens utveckling än boken. Boken ensamt skulle göra mig förständig, lärd, sedlig, högsinnad. Förklaringen häraf ligger nära till hands, och till en del i det redan sagda. Genom de äldste kristnes med rätta fromma fasthållande vid allt hvad deras store Mästare och hans lärjungar lärde och predikade, och då detta predikade ord så småningom öfvergick i skrift och bokform, så fortplantades efter hand föreställningen om de bibliska skrifternas oöfverträfflighet äfven till andra böcker, så att till slut allt vetande, all erfarenhet, all såväl intellektuel som moralisk, ja till och med fysisk uppfostran blef förlagd till boken, boken allena. Utan bokbildning, intet vetande, ingen bildning, sade man, och säger väl ännu, mångenstädes. Ja, detta begrepp har så djupt nedträngt bland folket, att man ofta, isynnerhet på landet, får det svaret på en tviflande fråga: åh, det måtte väl vara sant, det står ju tryckt. Denna tro på bokbildningens ensamma värde är för öfrigt ännu i allmänhet den förhärskande, ja man tror altjemt att för barnets utveckling i både moraliskt och intellektuelt hänseende, att för barnundervisningen, boken, läsningen är det viktigaste, det enda rätta och enda behöfliga. Man har trott, och tror ännu att de behöf af rörelse och omvexling, som barnet känner, utan fara för en sund kropps- och själsutveckling, kunde eftersättas, och den plats man derför åt dessa behöfs tillgodoseende inrymt, har i allmänhet varit och är ännu så knapp, som möjligt. Denna åsigt, öfverdrifven som den är, kan hos tänkande menniskor icke annat än väcka motstånd. Jean Jacques Rousseau var egentligen den förste, som med kraft och talang uppvisade det förvända af ofvanomtalade uppfostringsätt. Men det hände honom, som det så ofta händer, då man arbetar mot ett gammalt inrotadt ondt. Hans opposition gick till öfverdrift, i det han fordrade att barnet helt och hållet

skulle öfverlemnas åt sig sjelft, åt sina anlag, sin goda natur, så godt som befriadt från alla band. Men om man ock i mycket måste högeligen ogilla många af hans åsigtter såväl i pedagogiskt som ock i religiöst hänseende, kan man ej neka honom äran och förtjensten af, att i dessa perukernas tider hafva väckt tanken på nödvändigheten och billigheten af ett förnuftsrenligare uppfostringssätt för barn, öppnat nya, vidsträckta rymder för pedagogiken och för uppfostran uppställt nya, viktiga problem till lösning. Och oaktadt allt detta påträffa vi här den motsägelsen, att samme Rousseau skickade sitt eget barn till hittebarnshuset.

Vida ädlare uppträdde den för en förbättrad barnauppfostran varmhjertade Pestalozzi. Han var, hvad Rousseau icke var, en varmt religiös man och dertill pedagog. Han såg i barnet icke en förderfvad och syndfull liten varelse, utan yrkade att man vid uppfostran, som äfven han hufvudsakligen tog från den intellektuella sidan, skulle så laga, att de hos barnet befintliga, goda naturanlagen skulle till själsutvecklingens fromma mera än förr tillgodoses, ehuru äfven han måste till slut öfvertyga sig, att Rousseaus grundsatser om barnets i grunden goda natur icke håller streck. Hans system var emellertid ett stort framsteg till ett rent menkligare behandlingssätt af barnen.

Men först genom tysken Fredrik Wilhelm Fröbels framträdande blefvo dessa tankar verklighet. Fröbel var en stor barnvän och genomträngd af det lifligaste intresse för och kärlek till barnuppfostran. Riktigt uppfattade han barnets behof af synliga föremål för sin uppfostran, och den glädje barnet känner af att få begagna sådana. Erfarenheten hade tydligen visat honom, att för mycken läsning i flere hänseenden verkade skadligt, men han visade också att "fåfång gå lärar mycket ondt". Det måste finnas ett sätt att utveckla barnets själsförmögenheter, utan att derför uppoffra dess glädje och i många fall dess helsa, det måste finnas ett sätt att låta de kroppsliga behofven taga ut sin rätt, utan att de andliga försumrades. Han införde ock, såsom bekant är, lekar och lättare handarbeten såsom nödvändiga och bidragande faktorer i en rationell uppfostran för det mindre barnet. I de af honom inrättade s. k. "Kindergarten", och hvilka äro i stort antal spridda i alla civiliserade länder med undantag af de skandinaviska, der blott enstaka, mer eller mindre lyckade försök dermed blifvit

gjorda, i dessa anstalter mottagas barn från tre års ålder och stanna der vanligtvis till sjetten eller sjunde året. Men äfven Fröbel begick den origtigheten, enligt min åsigt, att han med sina arbeten för barn hufvudsakligen och i främsta rummet ville utbilda barnets tanke och förstånd, men icke synnerligen påaktade handarbetets välgörande och välsignelserika inflytande i afseende på barnets sedliga uppfostran. Han rigtade också alla barnens lekar och arbeten på utvecklingen af förståndsformögenheterna, hvilket också genast faller i ögonen, då man inträder i en Kindergarten; ty arbetena blifva väsendtligen olika, om de skola tjena till utveckling af barnets förstånd eller till utveckling af barnets moraliska känsla. Vidare blef en följd af Frøbels förbiseende af barnets moraliska uppfostran genom handarbeten, att han lät dessa sluta då barnet uppnått sitt sjette eller sjunde år, då själsutvecklingen skulle fortsättas med boken och henne ensamt. Men det ligger i sakens natur, att med Frøbels uppfattning af handarbetets inflytande på barnet, hufvudsakligen i intellektuellt hänseende, detta inflytande skulle i det närmaste upphöra så snart barnet vid sex eller sju år började sysselsättas med boken; ty då var ju barnet just genom dessa öfningar i handarbeten så förberedt och så utveckladt, att för dess vidare fortgång i intellektuellt hänseende bokundervisningen var den lämpligaste. Just härutinnan ligger dock, enligt mitt förmenande, svagheten i det frøbelska uppfostringsystemet. Barnets sysselsättande på naturenligt sätt bör ej upphöra vid det sjunde året. Nej, det bör till följd af den glädje det skänker barnet, ungdomen, ja mannaåldern, och den af denna glädje alltid härflytande obenägenheten för det andra, fortgå hela lifvet igenom. Ty denna sanna glädje, glädjen öfver en ädel verksamhet, denna glädje är, näst en lefvande gudsfruktan, den kraftigaste bevarare från det onda icke ensamt för barnet utan äfven för oss äldre.

Jag har trott att denna lilla kortfattade och obetydliga ingress skulle, då det blir fråga om huru *jag* uppfattat tanken om *handarbetet såsom uppfostringsmedel*, något bidra, att tydliggöra mina, som nyss sades, möjligen från det vanliga föreställningssättet något afvikande åsigter, hvika jag nu i korthet vill framställa.

Hos hvarje människa finnes anlag till både godt och ondt. Hos barnet äro de goda anlagen öfvervägande. Bland dessa anlag och måhända det förnämsta, är det hos

nästan alla barn inneboende, okufliga begäret efter verksamhet och rörelse. Detta begär, som grundar sig i barnets natur, får dessvärre origtiga benämningar, i det att somliga kalla det: otålighet, kink, under det att andra kalla det: klåfingrighet, lust att förstöra, odygd m. fl. dylika illa valda och om okunnighet om barnets natur vittnande benämningar. Dess rätta namn är: verksamhetsbegär. Detta begär är ingen art af odygd hos barnet. Nej, tvärtom, det är en dygd, och dertill en af Gud själf gifven, barnet medfödd dygd. Det är dessutom hos alla normalt utvecklade barn rent af en naturnödvändighet. Får ej denna lust efter verksamhet yttra sig på det som är godt, yttrar den sig på det som är ondt. Ty på ett eller annat sätt måste begäret efter verksamhet komma till utbrott. Ett friskt barn går vanligen icke, det springer, och deruti ligger en tydlig anvisning huru barnet vill behandlas. Det vill behandlas med hurtighet och raskhet, all långsläpighet är det förhatligt. Barnet står i detta afseende, om vi kasta vår blick ut i naturen, ingalunda ensamt. Vi finna samma naturliga lust efter rörelse och verksamhet hos nästan alla de högre utbildade djuren. Exempelvis kattungen, hundvalpen, fölet m. fl., men hvad vi hos våra husdjur anse för en förtjenst och en nödvändighet, såvida djuret är friskt, samma liflighet, samma verksamhetslust anse vi ofta hos våra barn som ett fel, som en brist i deras uppfostran m. m. Om någon af oss skulle köpa t. ex. en kattunge eller hundvalp, ingalunda föredrogo vi då den stillaliggande, tröge och däsige, vid spiseln inkrupne ungen, utan valde tvärtom utan betänkande den mest lekande och bullrande, ja, just den odygdigaste och ostyrigaste. Men huru ofta önska vi icke, att våra små barn egde just *de* egenskaper, som vi anse som bevis på ett odugligt djur. Ja, vi fördraga ofta med tålmod, till och med med nöje, ystra lekar och språng af våra husdjurs små ungar, under det vi fördöma eller åtminstone beklaga oss öfver våra små barns lika naturliga behof af lif och rörelse, och detta ehuru barnet är af naturen begåfvadt med en omätlig lefnadslust. Hindra vi nu detta okufliga behof af rörelse och verksamhet, så befordra vi på det förträffligaste sätt de onda anlagens framträdande. Och dessa gifva sig tillkänna till att börja med genom otålighet, kink, ledsnad, lust att förstöra, "sitta och hänga" och hvad öfriga namn de erhålla, samt åtföljas sedermera snart af svårare anlag, såsom olydnad, gräl med syskon,

föräldrar och tjenstefolk, lättja m. m. Hämmandet af denna af Gud åt barnet gifna verksamhetslust är i allmänhet och vanligen första orsaken till de onda anlagens första framträdande hos barnet, och större synd kunna väl föräldrar och uppfostrare icke begå, än då de, med tillbakasättande af naturens kraf på lif och verksamhet hos barnen, härigenom nästan rent af tvinga dem att blifva onda. Må vi derfor framför allt vakta oss att hindra detta begär, som i sig sjelft är godt och naturenligt, utan låta det fastmera komma till sitt fulla berättigande. Ty derigenom, att vi låta den *goda* naturen taga ut sin rätt hos barnet, derigenom att vi på ett eller annat sätt tillfredsställa lusten efter arbete, derigenom att vi, i stället för att hindra, leda denna lust in på den rätta vägen och troget tillse att den ej urartar, derigenom äro vi också bäst i tillfälle att hindra de onda anlagen att framkomma. Ty arbetet, kroppsarbetet isynnerhet, medför åt barnet en stor välsignelse. Det medför mer än något annat känslan af glädje, lycka och tillfredsställelse. Och just härutinnan, genom den glädje och tillfredsställelse det skänker, ligger handarbetets största och djupaste betydelse. Är det nu så med oss äldre, att sann glädje, lycka och tillfredsställelse göra oss mera tillgängliga för det goda, mera fördragsamma, mera tåliga och hjälpsamma, huru mycket mera måste då icke denna samma glädje, denna lycka och tillfredsställelse kraftigt förädlande, moraliskt uppfostrande inverka på det lilla, relativt ännu oförderfvade barnet. Ja, det är alldeles visst och sant, att jag aldrig under flerårigt arbete med barn sett ett på så sätt tillfredsstäldt barn göra något ondt. Ett genom ädelt, nyttigt arbete gladt och tillfredsstäldt barn, jag vågar nästan säga, vill och kan icke göra något ondt. Härutaf synes hvilken stor roll glädjen och tillfredsställelsen intager i afseende på barnauppfostran, naturligtvis alltid den rena, konstlade glädje, som hos barnet uppkommer genom medvetandet om, att på sitt vis och efter de krafter det undfått kunna vara nyttigt. Måne vi hittills, som sig borde, alltid uppmärksammat glädjens stora och djupa betydelse för barnet? Jag tror det ej. Vi hafva i allmänhet vid uppfostran föreställt oss, att det är en fullt utbildad menniska vi haft att uppfostra, glömt att det är ett barn, ställt målet för högt och för långt aflägsset, för mycket sett på att barnet får lära, men för litet sett på med hvad tillfredsställelse barnet lär, i många fall alldeles

förbisettt barnens lycka och glädje under lärandet. Att denna glädje och tillfredsställelse äfven i oändligt många andra hänseenden verkar välgörande på barnet är tydligt. Hvad man lär med lust och glädje ihågkommes långt bättre, än om det sker med olust och liknöjdhet. Och i hvilket annat förhållande kommer ej barnet till sina föräldrar, vårdare och lärare, då det ser och måste se i dessa alla sina verkliga vänner. Menniskor beherskas, och barnen icke minst, af idéassociationer. Den som dagligen vållar dem olust och ledsamheter, kunna de icke se med blida ögon; men den, som dagligen hjälper dem till rätta i deras små angelägenheter, den som dagligen skaffar dem segrens tillfredsställelse, som dagligen delar deras glädje öfver ett lyckligt synbart resultat, han må vara far eller lärare, han kan icke undgå att af barnet omfattas med den djupaste tillgifvenhet och tacksamhet, ja, kan icke undgå att af barnet blifva älskad. Och då vi veta hvilket stort och helsosamt inflytande utöfvas af den lärare, i hvilken barnet ser en vän, och motsatt, af den, hvilken barnet betraktar med likgiltighet och ovilja, så kunna vi med lätthet fatta alla de helsosamma verkningarne af att leda uppfostran på grundvalen af barnens lycka och tillfredsställelse.

Men hvad skola då barnen sysselsättas med för att detta verksamhetsbegär må tillfredsställas och den deraf härflytande glädjen uppkomma? Ja, detta är en fråga som på många sätt besvaras. Vanliga sysselsättningen är, som vi veta, med boken. Kan boken skänka barnet den glädje och tillfredsställelse, hvarom jag ofvan talat, låt då barnet syssla med boken; men märka vi att denna bokliga sysselsättning icke är nog för barnets lifliga sinne, icke tillfredsställer dess lust efter mera kroppsligt ansträngande arbete, låtom oss då, antingen med rent uteslutande af boken för mindre barn (5 à 8 år) eller jemte boken för äldre barn skaffa dem andra nyttiga, intresseväckande sysselsättningar, exempelvis handarbeten eller deltagande i sådana hemmets bestyr, som deras ålder, krafter och förstånd medgifva. Vi känna väl litet hvar med hvilken glädje, ja förtjusning det lilla, lilla barnet hjälper mamma tillrätta i sykorgen, huru det gläder sig att få passa upp pappa med ett och annat, huru gerna det vill "städa" öfver allt, der det får vara med, och öfverallt villigt biträder och sträcker sina små händer upp efter arbete. Men invänder någon: barnen ställa ju blott

till oreda. Ja, det beror på hur man uppfattar deras arbeten och huru de tidigt vänjas. Man får ej af tre- och fyra-åringar vänta sig fjorton, femton-åringars arbeten. De arbeta efter sitt förstånd och sina krafter och man kan skäligen icke mera begära. Låt oss kärleksfullt tillgodogöra oss denna deras lust efter arbete, uppmuntra dem i stället för att snäsa dem, hjälpa dem, trösta dem om något mot deras vilja gått illa, och vi skola få en stor och välsignelserik belöning i utbyte mot vårt lilla besvär, en belöning som ytttrar sig i barnets af glädje strålande ögon, i dess helsa, i dess lydnad, dess uppmärksamhet, dess framsteg såväl i intellektuelt som i kroppsligt hänseende. Jag har sett två års gamla barn redan ganska nyttiga i hemmet, men icke af naturen rikligare utrustade än andra. Men deras föräldrar hafva så vant dem och deras egen arbetslust drifver dem, och stor och välgörande är den glädje de känna af att kunna vara nyttiga. Och allt efter som barnet tillväxer, kan man anförtro det maktpåliggande och större arbeten, arbeten som fordra omsorg och noggranhet, allt mer och mer omsorg och ordentlighet. Barnet med sitt lifliga sinne intresserar sig för nästan allt arbete. Ju större kroppsörelsen vid arbetet är, desto större är vanligtvis belåtenheten. Handledandet är icke heller svårt, blott man icke glömmer, att det är *barn* man handleder, icke glömmer ändamålet med arbetet, att början bör ske med de enklaste ting samt att icke genom allt för stora fordringar nedtrycka intresset hos barnet. Af barn har man ej rätt att fordra annat än barnarbeten. *Ty finner barnet icke sin glädje, sitt intresse af arbetet, då har arbetet ingen moraliskt uppfostrande verkan på barnet.* Låtom oss därför, under våra barns hela uppväxttid, från spädate år till ungdomens slut, genom intresseväckande och tillfredsställande arbeten framkalla alla inom dem boende goda anlag, för att derigenom, så vidt möjligt är, tillbakahålla de andra; låtom oss genom en stadigvarande så beskaffad sysselsättning uppfostra våra barn, flickor och gossar, till fromma, tänkande, dugliga människor.

Af det föregående hafva vi sett hvilket stort inflytande det med tillfredsställelse förenade handarbetet har i afseende på barnens moraliska uppfostran, och detta inflytande är naturligtvis det för uppfostran viktigaste. Äfven i afseende på barnens intellektuella uppfostran intager handarbetet en framstående plats, först och förnämst derigenom, att barnet under handarbetet tvingas att kon-

centrera sina tankar på just hvad det har för händer. Barnet kan, då det sysslar med handarbeten, icke ett ögonblick underlåta att med uppmärksamhet följa hvad det förehar. Tanklöst kan det sitta framför sin bok, men handterar det sitt arbete eller sina verktyg tanklöst, ut-sätter det sig för att genast af läraren observeras samt, för så vidt det handskas med skarpa verktyg, äfven för att skada sig. Vidare måste det noga iakttaga hvarje arbetes beståndsdelar och egenskaper, dess sammansättning, form, färg och utseende, såväl i dess helhet som i dess enskildheter, hvilket allt bidrager att göra barnet tänkande, iakttagande, något ytterst viktigt, men som i allmänhet försummas.

Att handarbetet i intellektuellt hänseende för det lilla barnet (4—6 år) är af högre värde än sysslandet med boken är tydligt nog. Ty det aldra enklaste arbete sporrar mera de smås eftertanke än att sitta, till och med om det vore fjorton dagar, och pladdra: b-a säger ba, b-o säger bo. Således borde handarbetet föregå början af läsning, och icke tvärtom. Först då barnet genom ett förståndigt och efter dess utveckling afpassadt handarbete lärt sig tänka och begripa, lärt sig skilja och sammanfoga, först då bör läsningen börja. Man vunne äfven derigenom den fördelen, att läsningen för barnet icke började så tidigt i afseende på barnens ålder, utan kunde man utan fara dröja med läsningens början tills barnet, i afseende på själs- och kroppskrafter, vore så utveckladt att fara för öfveranstängning icke vore för handen.

Barn älska raskhet, skyndsamhet och omvexling. Man ser derföre fem-, sexåringar i början lifligt intressera sig för boken; men då de finna att bokarbetet icke löper åstad med den skyndsamhet, som de med sina lifliga sinnen önska, och de under åratals knappast se ett synbart för dem begripligt resultat, och enformigheten i arbetet gjort sitt till att nedsätta den nyvaknade lusten, så inträffar, att barnen redan vid tio, tolf år finna skolan och dess arbeten tråkiga. Detta inträffar, som bekant är, nästan med alla barn vid den åldern, och det är ej att undra på; ty den lilla lust och håg de hade, då de vid fem, sex år började att läsa, denna lust har enformigheten och långsamheten haft mer än god tid att under en fem, sex år förqväfva och döda. Började man senare, kunde man läsa raskare och detta är naturenligt. Resultaten blefve förr synliga för barnet, och deraf alstrades mera lust från barnens sida.

Genom sysslandet med handarbeten blir barnet mera vetgirigt, mera ordentligt, mera tacksamt för boklig undervisning, får ett mera allmänt intresse för lifvet och för hemmet, hvilket i synnerhet för våra gossar icke allenast är ytterst nyttigt utan ock nödvändigt. Det blir derigenom mera vaket, mera uppmärksamt, lefver i allmänhet ett mera klokt och begrundande lif, hvarigenom naturligtvis en inre angenäm känsla af tillfredsställelse uppkommer. Barnet får ett för dess sinne lämpligt ämne till nyttiga och lärorika samtal. Exempel härpå kunna anföras i mängd. Man märker det bäst om man i sällskapslifvet träffar sådana barn. Hela deras tankegång är förändrad, olika andra barns. Under det dessa vänligen blott tänka och tala om sina odygder, om de smärre eller större spratt, de spela föräldrar, lärare och andra, och i allmänhet föra ett både missbelåtet och trotsigt tal på sina läppar, så tala barn, vanda vid handarbeten, alltid om sina arbeten, de svårigheter de hade då och då att öfvervinna, lyckliga eller olyckliga resultat o. s. v. Högst förtjusande är det att höra en liten trearing med det största allvar i verlden tala om sina "arbeten".

Äfven i ett annat hänseende, i afseende på läraren, är handarbetens öfvande med barn förträffligt: det närmar läraren och barnen bättre till hvarandra. Läraren kan icke, äfven om han så ville, undgå att ständigt komma i den lifligaste personliga beröring med barnet. Det behöfver ständig hjälp och råd. An ett, än ett annat förekommer, som fördrar hans personliga ingripande, hans vänliga eller allvarliga ord, hans uppmuntrande blick. Och hvar och en som kärleksfullt sysslat med barn, vet huru stort värde barnet sätter på denna personliga beröring. En vänlig blick, ett vänligt ord är oftast en långt kraftigare sporre till det goda än de längsta förmaningar. Läraren kan icke under arbetet sluta sig inom sig sjelf, han har ingen för sig ensam afsedd plats, ingen kateder, hvarifrån han, från barnets synpunkt sedt, och kanske äfven ofta från sin egen, majestätiskt blickar ned på barnet. Nej, han måste mera än lärläraren låta sin rent menskliga natur taga ut sin rätt, det höga, det inom sig slutna måste gifva vika för det öppna och tillgängliga, det rent barnsliga. Vinner han härmed i afseende på barnets uppfostran något? Ja visserligen! Han vinner något, som just i afseende på uppfostran är dyrbarare än det kostligaste guld; han vinner barnets kärlek, han vinner dess förtro-

ende och tillgifvenhet. Och huru mäktigt kan han då ej ingripa i barnets hela vandel, i dess uppfostran, så i intellektuellt som moraliskt hänseende.

Efter att sålunda sökt visa de välgörande följderna af att taga handarbetet som uppfostringsmedel i moraliskt och intellektuellt hänseende, återstår mig nu att visa dess helsosamma inflytande i fysiskt, ja äfven i socialt hänseende. Afven med fara att från flere håll möta motsägelse, ja klander, vill jag dock här anföra några ord af en bekant författare. Han säger bland annat: enligt den Heliga Skrift blef kroppsarbetet för lifvets uppehälle människorna pålagdt såsom ett fruktansvärdt ok, men detta ok har visat sig vara en välsignelse som medför helsa för både själ och kropp. Vål kunna vi stundom förnimma en känsla af, att det icke stämmer öfverens med vår ursprungliga natur. Den som känt andens krafter starkast röra sig i sitt inre, känner också kraftigast sitt högre ursprung och har väl också en förnimmelse af att människan, såsom Guds friborne son, egentligen icke borde tvingas att arbeta för födan, att hon borde hafva andra och högre uppgifter för de härliga krafter som äro henne gifna.

Men, såsom menskligheten nu en gång är beskaffad, är det påtagligt, att hon icke kan undvara detta ok. I de länder, der människorna äro fritagna från nästan allt arbete för att kunna lefva, i dessa länder är det alls icke de andliga förmögenheterna, som njuta fördelen af denna frihet, genom att vinna en högre utveckling. Der få tvärtom de djuriska drifterna öfverhanden, och utvecklas så, att de nästan förqväfva de andliga, och föra menskan närmare djurets ståndpunkt. Om nu hela menskligheten varit fritagen från att, så som Gud i sin vishet bjuder, arbeta i sitt anletes svett, så hade hon väl länge sedan gått förruttelse och död till mötes.

Men mångfaldiga enskilda personer undandraga sig lätt denna nödvändighet. Inom de s. k. bildade klasserna är det ju öfver hela den civiliserade världen ett vedertaget bruk, att åtminstone männen skola vara fritagna för det arbete, som sker i anletets svett. Man finner sådant alldeles i sin ordning. Men just i denna människans själfvriga befrielse från kroppsarbetet, just i denna befrielse ligger, enligt min bestämda öfvertygelse, roten till mycket af våra tiders slappa seder, dåliga grundsatser, ytlighet och njutningslystnad. Nästan alla, som befinna sig i bergade omständigheter, nästan alla som hafva någon andlig ut-

veckling, hafva undandragit sig den stora arbetslag, som gäller för släktet i sin helhet. Det tyckes dock nu, som om en förändring i åsigt började skönjas. Inom vissa kretsar har man börjat få klart för sig, att det ligger något bakvänt i allt detta. Men något allvarligt försök att ändra det rådande missförhållandet har man ännu icke tagit, om jag undantager ett eller annat enskildt. Saken är icke heller lätt. Den europeiska civilisationen har råkat i en sådan klämma, att den som vill gå och gälla för bildad, han *måste* använda hela sin uppväxt och ungdom till andligt skolarbete. Och detta kunna vi väl med skäl kalla öfvercivilisation. Arbetet i anletets svett är en af de stora guddomliga lagarna för mensklighetens tillvaro. Man kan lätt nog trampa den under föttern:, lika lätt som de tio budorden; men kränkes den allmänt, så drar det sitt straff öfver sig lika säkert som kränkningen at budorden. Kroppsarbetets allmänna införande för de s. k. bildade klasserna, isynnerhet för den manliga ungdomen, är det bästa läkemedlet mot vår tids så öfverklagade ohelsa, så väl i kroppsligt som andligt hänseende. Det skulle återsänka åt kroppen lefnadslust och helsa, åt själen spänstighet, det skulle tillföra friskt blod och starka nerver. Det skulle nedbryta de skrankor, som uppdragits för att åtskilja de öfre och lägre lagren, mellan lärda herrar och simpla arbetare. Skillnaden är nu nästan så stor, som om människorna icke längre voro en och samma släkt, en och samma Faders barn. Det skulle stäffa den allt mer och mer öfverhandtagande böjelsen för öfverflöd och lystnaden efter njutningar. Ju mera människan i sitt sinne upptages af sådant som mat och dryck, kläder och s. k. tidsfördrif, desto mindre blir hon duglig att tänka och handla. Den, för hvilken talet om mat och moder är det angenämaste, den fattar icke lätt en god sak. Det skulle vidare blifva ynglingen en god hjälp i hans sedliga utveckling; ty i ungdomsåren vill hvarje frisk pojke bruka sina kroppskrafter. Det är under denna utvecklingstid af helsovårdsskäl skadligt för ungdomen att, under stillasittande arbeten större delen af dagen, lemna kroppen utan sysselsättning; det är skadligt, emedan det gifver sinnligheten en fruktansvärd näring. Just i de år, då sinnligheten börjar utvecklas och de första starka frestelserna infinna sig, just då skall kroppen tvingas och lustarne dämpas under arbetets ok, och ynglingen lära att arbeta i sitt anletes svett. Men när man i dess ställe ensamt

och oafbrutet sätter pojken på skolbänken, då han enligt naturens ordning icke *kan* vara stilla, så må man icke förundra sig öfver att ungdomstiden blir full af galna pojkstreck. Mången gång gömmer också vårt uppfostringsväsen på sorgliga hemligheter, på synder, som brännmärka ungdomens samveten och vålla dess kroppsliga och andliga kraft tärande sår, ja till och med mörker och död. Går man långt i att öfva våld mot naturen och kränka de lagar, på hvilka den är bygd, så kan man vara viss, att frestelsen att bryta mot sedebuden mångdubblas. Nu har nutidens uppfostran, genom åsidosättande af kroppsarbetets lag, inledt i förfärliga frestelser den ungdom, hon skall föra till gudsfruktan och kunskap. Vill hon godtgöra denna förvillelse, må hon då böja ungdomen tillbaka in under kroppsarbetets lag. — Väl är det sanning och en oomtvistad sanning, att allt sedligt lif ytterst måste hvila på en sann och levande gudsfruktan; ty den förutan är allt vår görande och låtande härvidlag endast en hvitmenad grift; men då detta egentligen ligger utanför ämnet af denna uppsats, anser jag mig blott behöfva angifva den ståndpunkt jag häruti intager.

Mina Damer och Herrar! I sammanhang med handarbetets stora sedliga betydelse för uppfostran, skall jag tillåta mig uttala min tanke i annan härmed närbeslägtad fråga. Den kan måhända tyckas vara en paradox; men erfarenheten har ofta lärt, att hvad som i dag synes vara en paradox, i morgon kan vara en fullt erkänd sanning. Det är obestridligt, att vi män, i förvärfvad, icke i medfödd intelligens, betydligt stå öfver qvinnan; men granska vi rättvist och opartiskt hurudan mannens och qvinnans sedliga ståndpunkt är, så är det lika obestridligt att våra qvinnor stå långt öfver oss män i detta hänseende. Jag behöfver blott föra de närvarande herrarnes minne tillbaka till deras mödrar, hustrur, systrar och döttrar. Våga vi jemföra vårt sedliga lif med deras? Äro vi uppriktiga och ärliga måste vi dess värre svara nej. Hvad kan då skälet vara dertill, att qvinnorna, ehuru de äro oss männer underlägsne i kunskaper och vetande, likväl stå så betydligt och märkbart öfver oss i sedlighet? Någon svarar måhända: i qvinnans medfödda större sedlighetskänsla. Jag vill ej afgjort säga nej härtill; ehuru jag måste bekänna, att jag ej hör till deras antal, som tro på en så stor skillnad mellan qvinna och man i afseende på deras natur. Se vi en qvinna i något afseende

höja sig öfver andra, så förmår hon lätt höja sig till jernhöjd med de yppersta män, se vi henne i sedligt hänseende sänka sig, sjunker hon i fel och laster lika djupt som mannen. Jag tror ej heller att man ensamt får söka orsaken till denna stora skillnad i det mera afskilda lif, som qvinnan lefver, jemfördt med mannens. Jag är fast mera af den öfvertygelsen, att största orsaken till denna qvinnans öfverlägsenhet i sedligt hänseende är beroende på uppfostran, på den i grunden verkligen bättre uppfostran, som våra flickor hittills erhållit i jemförelse med våra gossar; ty märk väl: hittills har vid uppfostran af flickor, aldrig tillåtits dessa att undandraga sig den guddomliga lag, som bjuder att underordna kroppen under arbetets ok, och om de väl i allmänhet icke kunna sägas arbeta i sitt anletes svett, så har likväl hittills aldrig gifvits en tid då icke flickan under sin uppfostringsperiod fått biträda i hemmet och dess bestyr, och inhemta kunskaper och färdighet i åtskilliga både nyttiga och intresseväckande arbeten. Häruti ser jag den nuvarande qvinnobildningens stora företräde, så underligt det måhända än låter, framför den öfverdrifna bokbildning vi männer erhålla, och ser häruti äfven den viktigaste orsaken till, att qvinnan i sedligt hänseende står öfver mannen. Ty under det vi män, genom vår nästan uteslutande bekantskap med boken och dithörande ämnen, äro främmande för snart sagdt allt som går utom bokligt vetande eller sjäslif, så har qvinnan utom sitt bokliga vetande och sjäslif äfven sina praktiska sysslor och arbeten att tänka på, att syssla med på lediga stunder. Hon får genom sina handarbeten och i hemmets bestyr en nyttig afledare, ett intresse, en kärlek för hemmet och en trefnad i hemmet, som vi män ofta icke ega. Qvinnan har, i allmänhet taladt, hvarken tid eller behof af sådana förströelser, som vi män anse för oss icke allenast nödvändiga utan rent af berättigade. När mannen på sitt tjensterum, kontor, skola eller annan verksamhet använt tre, fyra, fem timmar och kommer hem, anser han sig efter slutad middag vanligen så uttröttad af sitt arbete och dagens möda, att han nödvändigt behöfver en annan förströelse, mer eller mindre skadlig icke allenast för honom sjelf och hans familj, utan ock för hemmets trefnad. Han behöfver en liten middagslur, derofvanpå en cigarr eller pipa tobak, ett glas punsch, ett spelparti hemma eller på klubben o. s. v., för att icke tala om att han ofta förnöter sin lediga tid i ren sysslolöshet och lättja. Huru, mine herrar!

huru skulle det se ut i våra hem om våra hustrur på samma sätt förnötte *sin* lediga tid och hade samma behof af sådana förströelser som ofvannämnda, förströelser, skapade af oss och ensamt för oss. Hvad hindrar att mannen likaväl som hustrun tager sig något handarbete före i hemmet på *sina* lediga stunder. Det skulle inbespara hemmet mången bitter stund, det skulle höja hemtrefnaden för både mor och barnen att se fadern liksom modern tillbringa sin lediga tid hemma, i skötet af sin familj. Ty trifs jag icke bäst i mitt hem, så har jag väl svårigen någon verklig trefnad här på jorden. Jag vill visst icke härigenom uttala någon förkastelsedom öfver sällskapslifvet. Jag vill blott påpeka ett missförhållande i afseende på männernas lif. Men hvems är felet till detta missförhållande? Uppfostran, den ensidiga uppfostran vi gifva våra gossar. Man hör så ofta klagan öfver vår tids ungdom. Man förebrår den mycket. Den är slapp så i moraliskt som fysiskt hänseende, egensinnig, njutningslysten, ohejdadt hängifven åt mer eller mindre nyttiga nöjen och förströelser, m. m. Och beklagligen är detta till en del sant. Vi krypa in i vår egenrättfärdighets smyghål och skylla på tiden, på tidsandan, på ungdomen sjelf detta onda. Men hvem är tiden? Jo, tiden äro vi, just vi sjelfve, vi äldre. Hvem uppfostrar våra barn, vår ungdom? Jo, just vi sjelfva. Det går icke an, att härvidlag kasta skulden på tiden, på ungdomen, ty tiden och ungdomen äro sådana som vi, vi äldre, skapat dem. Egenmäktigt kasta vi in barnet och ungdomen i en af oss konstruerad uppfostringsform, som är stridande mot naturens ordning. Vi äro förvånade öfver att detta uppfostringssätt på mångahanda sätt misslyckas; vi veta att det står illa till med vår ungdoms både fysiska och moraliska helsa; men medlet, medlet att afhjelpa detta onda, detta tysta, smygande gift, som förtär vår ungdom, hvar finnes det? Jo, i boken mena vi, boken är ett universalmedel, som hjälper för allt. Då vi se denna moraliska slapphet angripa ungdomen, hvad ordina vi för den? Boken, fem timmars läsning i skolan, tre, fyra, fem timmars läsning i hemmet. När njutningslystnaden visar sig hos ynglingen och flickan, hvad medel tillgripa vi? Boken. Ungefär samma recept, fem timmars skolarbete med läsning, tre, fyra, fem timmars hemarbete med läsning. När ynglingen ända till leda sysslat hela dagen med sin bok och på aftonen har en ledig stund och icke vet, hvad han,

som man säger, skall "göra af sig", utan sitter och hänger och ser misslynt ut, huru ofta få vi då icke af hans mor eller far höra samma recept som förut: boken, "men, kära Karl, har du icke dina böcker att syssla med!" Alltjemt boken. Men boken är tyvärr ofta en dålig tröstare, en dålig hjälpare. Och hvad händer, när ynglingen till slut utledsen på både bok och hem beger sig ut på förströelse? Men är felet ynglingens? Är icke felet vårt, vi föräldrar, som icke tidigt under barnaåren lärt barnet omväxling mellan andligt och kroppsligt arbete, lärt det att efter själsarbete följer kroppsarbete som en naturenlig och helsosam omvexling, lärt det någon kroppsligt ansträngande sysselsättning, som lifvar sinnet, stärker hel-san och krafterna, förjagar ledsnaden och derigenom kraftigt bidrager att minska frestelserna till det onda. Låt-om oss tänka oss ett barn från tidigaste år vandt vid en nyttig kroppslig verksamhet, och sedermera alltjemt under uppväxtåren fortsättande med studier och handaslöj-der, så bedrifna att ynglingen icke blott lärde sig en nyt-tig handaslöjd, utan äfven lärde sig att älska densamma. Låt-om oss sedermera antaga, att tillfalle bereddes honom att efter skolstudiernas slut, som ung man, på lediga stunder få syssla med sin svarfstol, hyfvelbänk eller dy-lik. Männe det vore förmätet att antaga, att denna kun-skap i och kärlek till handarbetet mången gång, ja mer än mången gång, skulle under såväl ynglingaåren som under hans första mannaålders dagar, vara honom en mäktig be-varare för frestelse till ondt. Låt-om oss fortsätta bilden. Han blir köpman, embetsman eller militär. Han blir gift. Kärleken till hans handaslöjd, underhållen under årens lopp genom dess utöfvande på lediga stunder, skulle följa honom till hans nya hem, numera ändå kärare genom ständiga säll-skapet med en älskad hustru. Under muntert glam skulle båda, hvar i sin stad, på lediga stunder syssla med sina slöjder, hustrun med nålen, mannen vid svarfstolen eller träsnidarbänken, eller hvarför icke både man och hustru vid träsnidarbänken? Jag undrar om icke vi redan skymta den husliga trefnadens och fridens englar sväfva öfver detta hem, då mannen, trött af sitt arbete på kontoret eller tjensterummet som *tidsfördrif* tillgriper icke våra vanliga mer eller mindre onyttiga förströelser utan, i sin hustrus sällskap, sin från bardomens och ungdomens da-gar kärblifna sysselsättning! Och hvad inflytande skulle icke ett sådant lif hafva på barnen, på tjenarne, att stän-

dig se husfadern lika väl som husmodern på nyttigt, ädelt sätt sysselsatt. Och härmed äro vi inne på det stora kapitlet om exemplets makt. Tänkom oss nu hela Sveriges bildade ungdom och mannaålder inträdande i lifvet och hemmet så sinnad och rustad som denne man, tänkom oss än vidare dessa män och qvinnor spridda öfver hela landet, öfver stad, öfver land, öfverallt medförande sin kärlek till nyttiga och välsignelserika förströelser, hvilket helsobringande inflytande, hvilket helsobringande salt skulle det icke blifva i vårt unkna samhällslif, hvilken aktning för arbetet, hvilken aktning för qvinnan, hvilken kraftig predikare i sedlighet, i nykterhet, hvilket inflytande i hela vårt sociala lif! Exemplets makt är stor. Men det följer en gifven naturlag. Det verkar ofvanifrån och nedåt, sällan tvärtom. Från de högre samhällslagren, från de bildade verkar det mäktigt på de lägre, på de obildade. Hos hvem bör då denna förändring i afseende på uppfostran försiggå. Jo, hos oss, vi så kallade bildade; ty från oss, oss ensamt bör exemplet komma och verka. Ty vi må försöka reformera den socialt lägre befolkningen så mycket vi vilja, ha dessa reformer icke sin grund och botten, sin sanning och bevislighet, sin motsvarighet i den i socialt hänseende högre befolkningen, har reformen icke sin rot och sin kärna i den bildade allmänheten, då förblifva vi nog i de flesta fall ropande röster i öknen. Vilja vi tänka på någon reform i uppfostran och deraf härflytande sedlighet, nykterhet, andelig och lekamlig välmåga, låtom oss då börja med oss sjelfva, vi s. k. bildade, jag och du, vi alla som här äro samlade. Ifrån oss bör exemplet komma. Vi som eljest taga hedersplatserna, låtom äfven taga hedersplatsen i det goda och rätta! Men huru gifva ett sådant exempel, huru verka i den riktning hvarom ofvan talats? Genom arbete och flit. Genom kroppsarbetets och handarbetets välsignelse och genom dess obligatoriska införande bland uppfostringsmedlen för de bildade klassernas qvinliga och manliga ungdom. Om detta kan ske och huru det skall ske anser jag mig ej behöfva yttra mig. Blifva vi först lifligt och af hjertat öfvertygade om sanningen och nödvändigheten af handarbetets införande, så finnes icke vidare några hinder för dess införande. För mig är denna fråga endast en tidsfråga. Blott det vill jag tillägga, att då tiden för handarbetets obligatoriska införande som uppfostringsmedel för vår bildade ungdom är inne, då skola vi ej till-

gripa halfmesyrer, utan taga steget fullt ut, uppskatta kroppsarbetet till sin fulla förtjenst, införa det på fullt allvar samt slutligen icke underordna det läsarbetet, som nu ofta sker, utan vid sidan af läsarbetet och lika berättigadt.

I afseende på sjelfva arbetena och dessas utförande, är af största vigt att tidigt och strängt hålla på, att barnet använder all sin förmåga för att göra ett redbart och dugligt arbete utan ersättning. Arbetar barnet eller mannen ständigt under den tanken att göra arbetet för arbetets egen skuld, att göra ett dugligt arbete utan svek, redbart och ärligt, så måste nödvändigt dessa ärliga, redbara tankar förädlande inverka på sjelfva arbetaren. Och tvärtom, vänjer jag barnet att arbeta med tanken fästad på den pekuniära vinsten, så händer lätt att det arbetar utan tanke på att göra ett ärligt och dugligt arbete, utan blott för att hastigt och med sämsta arbetsprodukt få största vinsten, och säkert måste dessa, det dåliga arbetet städse åtföljande dåliga, rättskänslan slappande, tankar, utöfva ett i hög grad menligt och förderfvande inflytande på människans hela karaktär, ja så småningom göra henne från en bra och ärlig människa, lika med hennes tankar: dålig och usel. Ty märk väl: utförandet af ett arbete står i närmaste samband med den arbetandes hela karaktär och då det är fråga om arbeten för ungdom, med hela dess karaktärsutveckling. Ett redligt, dugligt arbete föder nemligen med nödvändighet af sig redliga tankar och redliga tankar skapa redliga, dugliga människor; och tvärt om, oredligt arbete, oredliga tankar, oredliga människor. Exempel härpå finnas i mängd. En bra, duglig och redbar arbetare är, med högst få undantag, alltid en redbar och bra man, och tvärtom, en dålig arbetare, som lemnar ett uselt och falskt arbete från sig, en usel och dålig varelse. Vi finna häraf handarbetets stora inflytande på människan, och vi finna också huru viktigt det är att ej genom handarbeten, som befordra lyx, lättja, slarf och ytlighet bidraga till ungdomens moraliska förderfvande. Saken är ytterst vigtig och tål väl vid att noga och uppmärksamt iakttagas, i synnerhet i vår tid, då man börjat på allvar tänka på införande af handarbeten i våra skolor. Må vi allvarligt taga oss tillvara för att införa *all* slags slöjd i våra skolor, och framför allt vakta oss att sätta slöjdarbetenas

pekuniära värde öfver den moraliska verkan de utöfva på dess idkare. Penningar ha vi nog af, men icke nog af redliga, dugliga människor. Må vi hellre alls icke införa någon slöjd, än en sådan, som genom sträfvande efter stor produktion för försäljnings skull, glömmer att handarbetets största och djupaste betydelse för barnet icke ligger deruti att *göra mycket* utan deruti att *göra väl*.

Jag ber emellertid att det sagda icke måtte missförstås, såsom skulle jag icke äfven uppfatta den pekuniära vinstens fördelar. Jag vill blott, då det är fråga om barn och deras arbeten, att den pekuniära nyttan icke sättes i främsta rummet. Derför anser jag, att ett barn icke bör få någon betalning för sina arbeten. Det får ju icke betalt för sina öfningar i läsning, eller skrifning. Det bör hafva nog ersättning i glädjen af att få arbete och tillfället att få lära. Bäst är det att barnet sjelft får behålla sitt arbete, föra det med sig hem, se det till sin glädje begagnas och värderas i hemmet. Ty derigenom fattar barnet aktning för arbetet, kärlek för arbetet, något, som det väl svårigen gör eller förstår göra, ifall dess arbete betalas med penningar. Kärleken till arbete få vi väl alltid skatta högre än kärleken till penningar. Hvad glädje erfar icke barnet af att se mor eller far begagna dess små arbeten. Här framträder åter fördelarne af att barnen tillhållas, att göra endast nyttiga, brukbara föremål. Men invänder någon: icke kan hemmet använda allt hvad barnen hinna med att göra. Å jo, håller man blott strängt på att allt arbete skall göras så väl som möjligt, redligt och brukbart för nyttigt ändamål i hemmet, då hinner barnet sannerligen ej med mer än hvad hemmet kan förbruka. Skulle något blifva öfver, låt då barnet skänka det till grannen eller någon behöfvande. Jag väcker derigenom barnets känsla af hjälpsamhet och medlidande. Skall barnet nödvändigt ha betalt i penningar, låt det då ske i form af insättningar i sparbank eller lifrätanstalt, men aldrig kontant betalning.

I det jag således sätter handarbetets moraliska inflytande i första rummet, är ock tydligt, att jag anser läraren, det må vara folkskoleläraren eller elementarläraren, såsom den mest lämpliga undervisare i handarbeten, och det af flera skäl. Han har barnens hela öfriga omvårdnad i sina händer, deras uppförande, deras läsning m. m., han är bäst i tillfälle att grundligt lära känna

deras karakter, deras fel och förtjenster, han är dessutom ensamt genom sin ställning den bäst passande. Han eger vidare bildning, vana vid undervisning i allmänhet, mera vana vid saktmodig behandling af barn, samt är dessutom pedagog. Allt detta gör honom till den lämpligaste. Men, invänder någon, med allt detta kan han dock ej ega tillräcklig skicklighet att undervisa i handarbete. Det erkänner jag; men han blir lämplig och tusende gånger lämpligare än den skickligaste slöjdare, blott han har ytterligare en förtjenst, den att vara intresserad för saken, den, att lifligt och af hjertat kunna omfatta denna för hela vårt uppväxande slägte så viktiga sak. Har han detta intresse, så förvärfvar han sig lätt nog den nödiga färdigheten. Ty handarbetets införande i den mening jag fattar det, såsom en barnens och ungdomens bevarare från det onda, för så vidt det här på jorden är möjligt, handarbetets införande på sådant sätt i uppfostran, anser jag för en bland vår tids viktigaste sociala frågor. Och jag hoppas också, att denna fråga icke skall falla och likaledes att den icke skall bortfuskas genom småsinnadt tal om pekunier förtjenst, eller pekuniera uppoffringar. Det är en annan slöjd som detta närmare angår, nemligen handtverksslöjden, storslöjden och dylika. Skall jag uppfostras till den, då är det skäl, måhända, att jag tidigt uppfattar den äfven som pekunier förtjenst. Nej, låtom oss, då det är fråga om slöjd för barn, taga den som ett af de bästa uppfostringsmedel Gud oss gifvit i både moraliskt, fysiskt och intellektuelt hänseende, alltid ihågkommande, att de bästa, de för barnet både nu och i framtiden mest välgörande verkningarne uppkomma genom ett strängt fasthållande af att allt arbete, det må utföras af det lilla barnet eller det stora, i mån af krafter och förmåga, måste vara fullt ärligt och redbart samt att det har ett fullkomligt nyttigt ändamål, på det att ungdomen redan från tidigaste år må få sina tankar derpå rigtade, och derigenom lära sig att, näst Gud, skatta det ärliga, dugliga och nyttiga arbetet högre än allt annat.

Under uttrycket af den innerliga önskan att de härliga sanningar, som förekomma i de kända orden: *arbetsamhet befordrar helsa och välstånd, hindrar många tillfällen till synd, hjälper oss att emotstå onda begärelser, bidrager till tröst och sinnesstyrka under motgången*, att dessa ord

snart måtte blifva en verklig sanning äfven i afseende på kroppsarbetet och kraftigt genljuda i alla sinnen inom vårt älskade fädernesland, från nordan till sunnan, från östan till vestan, avslutar jag detta stympade, ofullständiga föredrag, med betygande af min tacksamhet mot de närvarande för det tålamod och den uppmärksamhet, hvar med de afhört detsamma.

